

Föreläsningar vid Stockholms högskola, VT 1893 : L 40:89 A /

Rydberg, Viktor,

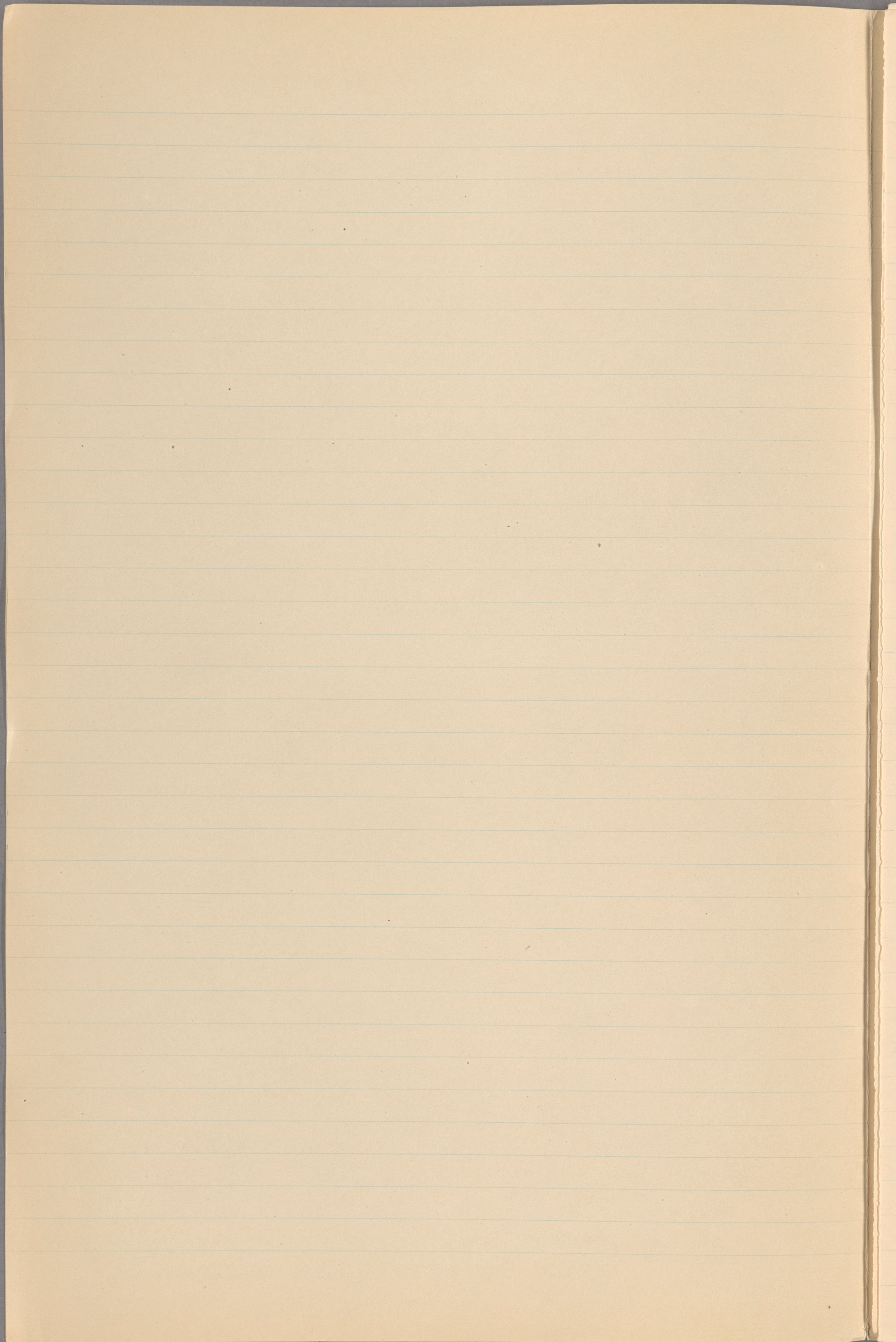
HS L 40:89 A

National Library
of Sweden

N° 26

19/5 1893

Den föreläsning, i jag nu skall beröra, rör, som man säger, ett ämne för dagen: fotografien i dess förhållande till Konsten.

Ämnet har behandlats ur synpunkten af två frågor: har fotografin hittills utöfstat ngt inflytande på Konsten och, i så fall, hur? Den andra frågan torde ha icke mindre, utan Konsten ett visst större intresse: hur i synnerhet i synnerhet kan man lära, att fotografin, d. är stadd i störst utveckling, skall i den närmaste framtiden utöfva på Konsten?

Utan den nitfullheten ären har fotografin kommit till ^{ett} den mest mångsidiga användning. Hon hjälper ^{allmänna} rättsvetare i deras benäddande att upptäcka banditer och förfalskare; hon hjälper astronomerna i deras benäddande att upptäcka nya stjärnsystem, att bestämma tidpunkterna för himlakroppars apparenta kontakter, ja att uträkna stjärnans i kometer komiska sammansättning. Hon har blifvit en ^{hjälp} ~~hjälp~~ åt fyziologien, medicinen, fysiken, kemien, ballistiken. Men de stora tjänder hon gjort och kan man att göra verksamma förna och rättvisandet här ej till ämnet för denna betraktelse; ^{de} ~~den~~ hela gamla hennes förhållande till de bildande konsterna i särskildt måleri. För fotografin äro måleri härsk? Är hon Konsten vän eller hustru med flytt ^{rikt} eller Konsten dödande? Många befara ~~det~~ just detta, och deras farhågor ha stegrat och de motse särskildt landschapsmåleri och still. lebensmåleri fullständiga undergång, om fotografin kommer därhän, att hon en gång har återgått ej endast den yttre världens former, utan också dess färger. Och därhän vill det synas, att fotografin nu är på bästa ~~de~~ ^{att} vägar. Det ~~sta~~ ^{att} denna af hvad nu redan skett, torde det måhända icke dröja många år, innan färgfotografin eller, för att begagna ett ngt uttryck, photokromien är en praktisk verklighet.

I februari månad år 1891 meddelade fysikern Lippmann i franska vetenskapsakademien, att han lyckats finna en metod att varaktigt fästa spektralfärger på fotografiska plåten. Meddelandet väckte stort uppmärksamhet och inom konstvärlden, och bland konstteoretikerna med nya blandade känslor, allteftersom de tillhörde den naturalistiska riktningen eller icke. Naturalismens stötte

19/8. 93.

19/5-93.

fotografien, uppgiften nämligen att i konverket uppenbara en konstnärspersonlighet med original uppställning och ställning, således att uppgiften att uppenbara just det som naturalismen vill ur konverket uteläta.

Man kan häraf förstå, att Lippmann uppträtt väckte olika känslor i olika läger.

Det är emellertid ett långt steg emellan att kunna på fotografien de rena spektralfärgerna och fotografiera de sammansatta färger, s. naturfärgerna förstås. En ^{och} såhånga, ~~afven~~ bland dem afven naturprokare, låga ansett det högt osannolikt, om ej omöjligt, att detta steg någon gång skulle uttagas.

Men vid franska vetenskapsakademien sammankomst i April 1892, således 14 månader efter den första uppträttens meddelande, tillkännogaf Lippmann, att han förbättrat sin metod och nu kunde, ~~under vissa~~ fotografiera afven ^{de} sammansatta färger, med vilka tingena te sig för oss, ehuru detta fördröf mycket för lång tid för att bli af praktiskt bruk. Som bevis för riktigheten af sin uppgift framlade Lippmann för akademien fyra clickier: 1) ett måladt fönster med fem färger: gult, grönt, blått och rött; 2) en trofé af franska och utländska fanor; en tallrik med apelsiner och en öfver den ställd vallmo; samt en papegoja med måligfärgade fjädrar. Dessa och det målade fönstret lykte med en bländande glans. Fotografierna hade blifvit tagna på 10 minuter vid elektrisk belysning, och dens färger blevo icke förändrade eller försvagade af dagsljuset.

I dagbliden hade emellertid sådana fotografier icke kunnat komma till rind. Det var Nillebourstycken ^{och} uteläta sådana, som Lippmann fotokroniserat. Landskap ~~st~~ hade det icke lyckats komma åtstad komma.

Men knappt har ett år efter detta meddelande förflutit, förän tidningsna nu i dess dagar meddela, att ännu ett steg blifvit taget mot målet. ~~att på~~ Detta på grundvalen af den teori, som Lippmann uppställt. Ännu har jag icke sett detta nya meddelande bekräftadt i någon vetenskaplig tidskrift. Det är förmodligen med reservation jag ~~meddelat~~ ^{återger} repar det. Endast detta har i

19/3. 93.

19/3: 93.

Den föreläs. jag nu skall börja, m. kan man säga, ett ämne för dagen: fotografien i den förhållande till konsten.

Ämnet kan behandlas ur ^{historiskt} synpunkter af två frågor: kan fotografien hitintills utöfva någon väsentlig orsk, i så fall, hvilket? Den andra frågan, s. torde ha icke mindre, sedan kunnat vida större intresse: hvilken inverkan kan man vänta, att fotografien, s. är stadd i en storstad utveckling, skall i den närmaste samtiden utöfva på målarkonsten? Och man kan tillägga en tredje fråga: närmare icke fotografien själv är i sin mån, men på oförändrad, beaktad med denna konst?

Under de sist förflutna åren har fotografien kommit till den mest mångsidiga användning. Det är icke så länge sedan man personer, som icke tro, förstå de på se, ~~att man icke se längre från~~ för sig än ^{de} de redan ~~vunnen~~ erfarenhet gör

[illegible]

19/3: 93.

19/3. 93.

19/5. 93.

bröderna van Eyck ville det. Man söker än, att man ser naturen
nu på annat sätt än för, d. v. s. uppfattar henne genom andra
medier än för, och därtill har fotografien i hög mån bidragit.
Så man naturen för genom traditionens glasögon och ville man
därjämte inlägga i henne sin egen känslotämning ^{och} ~~genom~~ ^{och}
sin synskildhet med tillhjälp af det allt för mekaniska,
schablonmässiga och konventionella medlet att arrangera five-
målen och anordna dem i allt för skarpt åtskilda planer, så
ser man nu naturen mer och mer genom fotografiers glas medi-
um, hvilket särskildt sedan ögonblicksfotografierna uppträtt,
uppenbart oss ett slags verklighet, som icke är den verklighet
~~vi~~ som genom våra ögons näthinnor omedelbart uppenbar
sig för oss. ^{och i sin sanning} Tinget kan bättre än dessa ögonblicksfotografier
övertyga oss om ~~den~~ hvar närgående detta ~~uttryck~~ : "verk-
lighet" är, och hvar följa dagligt det är för som grundval,
för konstuppfattning och konsteorier.

Tillnåddare vore sig ögonblicks fotografien i tvänkan på måleriets kanske starkast i måls framställningen af hästens rörelser. Allt man jämför till ex. Gericaults hästar med Chinté ellerots. Men därom i nästa föreläsning. Jag afslutar denna med att påminna om det upprende, d. amerikanska, Maybridge väckte, då han i maj för 4 år sedan uppehöll sig i London och visade där de för vetenskapsmän och konstnärer de ögonblicks fotografier, d. han efter 6 års arbete vid universitetet i Pennsylvania och med underhåll af detta universitet rika penningtillgångar lyckats åstadkomma. Enligt hvad Times meddelade betrod Maybridge hans fotografisamling af 800 plåtar, som hvar och en innehöll tolf till trettio ex afbildningar. Alla ^{af} ~~för~~ ^{med} af människor eller djur i rörelse. Man såg där hästens olika rörelsearter från gång till trav och galopp, lejande i tigers språng, hunden i fullt lopp, deefv i fläkt, roddarens rörelser i en båt, boxare under striden med hvarandra, en smed, smäger en släp, hvar rörelser följes från det ögonblick han lyfter, tills han träffar skudet, barn, d. krypa, personer, d. gå upp i ned för trappor o. s. v. c. För att afbildningarna skulle bli mer lärorika för vetenskapsmän och konstnärer, vore

19/3. 93.

härta alla de fotografierade människa skona. - De framställda
rörelsernas momentar voro tagna icke med en enda apparat, utan
med flere, uppställda i olika riktningar mot föremålet, och an-
vändandet af elektriska ledningar möjliggjorde för Huybridge, att
exponeringen skedde samtidigt och på otroligt kort tid. Den rörelse
en människa utför under vanlig gång, är var framställd i tolf foto-
grafier från det foten lyftes, till den åter sättes till marken.

Times meddelar till slut, att den berömda franske målaren och in-
snier, sedan han sett Huybridges fotografier, erkände, att han
därutill haft en falsk uppfattning af hästens rörelser och att han,
under sina kommande arbeten ville beägna sig af de upplysningar
ögonblicksfotografierna givit honom. Det ligger dock i sakens natur,
att äfven med afseende på fåglars flugt ögonblicksfotografierna
bragt i dagen rörelseformer, som därutill icke hade varit.

Till denna ögonblicksfotografiers betydelse för konsten och till foto-
grafiers inverkan på konsten i flere andra afseenden återkommer
jag i nästa föreläsning, ~~och~~ nu blott tilläggande, att ehuru konst-
nären genom dem har att lära mycket, finner det likväl gränser,
dragna af ^{hjälp} vår hjärnas egen ~~konst~~ och vårt inre synsinnes
konstruktion, utifrån hvilka konstnären, då han vill beägna
sig af ögonblicksfotografiers lärdomar, ej kan gå, utan att
vika in på en falsk väg, som synes leda till en ytterst icke
naturlighet, men som i själva verket leder honom bort från den
natur ^{och} ~~men~~ ~~med~~ den verklighet, som omedelbart är till för
^{våra översinnliga synen} ~~och~~ ~~ögonblicket~~ ^{och} ~~man~~ ~~hunnit~~ något sanna sig inför denna
nya upptäckt, skall man finna, att konstnären blir lika
litet gynnad till staf af ögonblicksfotografien som af
mikroskopet, lika litet af det verktyg, som visar oss rörelserna
i deras ~~re~~ för ögat försvinnande momentar som af det
verktyg, som visar oss de hvilande föremålen i deras för ögat
försvinnande enhildhet.

19/5. 93.

